

A KÚRIA

mint felülvizsgálati bíróság

v é g z é s e

Az ügy száma: Gfv.VI.30.328/2021/6.

A tanács tagjai: Dr. Farkas Attila a tanács elnöke

Dr. Gáspár Mónika előadó bíró

Dr. Simonné dr. Gombos Katalin bíró

Az I. rendű felperes: ...

A II. rendű felperes: ...

Az I. rendű és a II. rendű felperesek képviselője: dr. Gyulai Sándor Csaba ügyvéd

Az I. rendű alperes: ...

A II. rendű alperes: ...

Az I. rendű és a II. rendű alperesek képviselője: Törös Ügyvédi Iroda (ügyintéző dr. Törös Judit ügyvéd)

A per tárgya: felmondás érvénytelensége

A felülvizsgálati kérelmet benyújtó fél: I. rendű és II. rendű felperesek

A másodfokú bíróság neve és a felülvizsgálni kért jogerős határozat száma:

Az elsőfokú bíróság neve és a határozatának száma:

Pesti Központi Kerületi Bíróság 25.P.51.117/2020/9-I. számú ítélet

Rendelkező rész

A Kúria a jogerős ítéletet az elsőfokú ítéletre is kiterjedően hatályon kívül helyezi, és az elsőfokú bíróságot új eljárásra és új határozat hozatalára utasítja.

Az I. rendű és a II. rendű felperes mint egyetemleges jogosultak felülvizsgálati eljárási költségét 120.000 (százhuszezer) forintban, az I. rendű és a II. rendű alperes mint egyetemleges jogosultak felülvizsgálati eljárási költségét pedig 63.500 (hatvanháromezeröttszáz) forintban állapítja meg.

A végzés ellen felülvizsgálatnak nincs helye.

I n d o k o l á s**A felülvizsgálat alapjául szolgáló tényállás**

[1] A felperesek 2006. október 19-én deviza alapú kölcsönszerződést kötöttek az I. rendű alperessel, amelyben az I. rendű alperes részükre 22.400,44 CHF-nek megfelelő 3.645.000 forint folyósítását vállalta.

[2] A kölcsönszerződésben alkalmazott tisztességtelen szerződési feltételekkel összefüggésben a 2014. évi XL. törvényben (a továbbiakban: DH2 tv.) előírt elszámolási kötelezettségének az I. rendű alperes eleget tett; 2015. február 1-jével 6.607,10 CHF-ben – a pénzügyi teljesítés időpontjára 6.665,34 CHF-ben – mutatta ki az általa tisztességtelenül felszámított összeget. Az elszámolás felülvizsgálatnak minősül. Megtörtént ezt követően a felperesek szerződésének és tartozásának a 2014. évi LXXVII. törvény szerinti forintosítása is.

[3] A felperesek 2018. július 5-én közjegyzői okiratba foglalt nyilatkozattal elálltak a kölcsönszerződéstől. Elállásukat az I. rendű alperes nem fogadta el.

[4] Az I. rendű alperes – eredménytelen fizetési felszólításait követően – 2019. február 12-én közjegyzői okiratba foglalt nyilatkozattal a felek közti kölcsönszerződést azonnali hatállyal felmondta. A szerződés V.1. pontjára és a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (a továbbiakban: rPtk.) 525. § (1) bekezdés e) pontjára alapított felmondását azzal indokolta, hogy a felperesek a szerződésből eredő fizetési kötelezettségüknek felszólítás ellenére nem tettek eleget, egyúttal rögzítette, a felperesek egyösszegben esedékessé tett tartozása a felmondás időpontjában 2.472.384 forint.

[5] A kölcsönszerződésből eredő követelését az I. rendű alperes a II. rendű alperesre engedményezte.

A felperesek keresete és az alperesek ellenkérelme

[6] A felperesek keresetükben a kölcsönszerződés felmondása érvénytelenségének megállapítását kérték.

[7] Az alperesek ellenkérelme a kereset elutasítására irányult.

Az első- és a másodfokú határozat

[8] Az elsőfokú bíróság ítéletével a keresetet amiatt utasította el, mert a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (a továbbiakban: Pp.) 172. § (3) bekezdésében írt feltételek közül – a felperesek által állított túlfizetés ténye miatt – nem teljesült a megállapítási kereset tekintetében az alperesek marasztalásának kizártsága. A kereset érdemét tekintve kitért egyben arra is, hogy a felpereseket elállási jog nem illeti meg, az I. rendű alperes jogszerűen mondta fel a felek szerződését.

[9] A felperesek fellebbezése folytán eljáró másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság ítéletét – módosított indokolással – helybenhagyta.

[10] A jogerős ítélet indokolása szerint a felperesek megállapítási keresetét eljárásjogi okból az tette megalapozatlanná, hogy nem irányult a Pp. 172. § (3) bekezdésében lehetővé tett körben valamely jog vagy jogviszony fennállásának, vagy fenn nem állásának megállapítására. A másodfokú bíróság álláspontja szerint a korábban hatályban volt polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (a továbbiakban: rPp.) 123. §-ának szabályozásához képest a jogalkotó leszűkítette a megállapítási kereset előterjesztését: a Pp. hatálya alatt már kizárólag valamely jog vagy jogviszony fennállásának, vagy fenn nem állásának megállapítása kérhető. Erre figyelemmel nem voltak irányadók az ügyben a Kúria korábban közzétett döntései (BH2017.347, Gfv.30.393/2018/6., Gfv.30.212/2019/6.).

[11] Rámutatott egyben a törvényszék, hogy a felperesek állításukat a felmondás érvénytelenségével kapcsolatban előterjeszthették volna a Pp. 172. § (3) bekezdésének megfelelő tartalommal, és kérhették volna a perbeli jogviszony fennállásának megállapítását a

felmondás joghatásának hiányában. Tényállításuk azonban ettől eltért, hiszen 2018. július 4-i elállásuk kapcsán a szerződés felbontását állították az rPtk. 320.§ (1) bekezdése szerint, ezen felül pedig tartozásuk 2016. október 14-i teljesítésére figyelemmel is állították a szerződés megszűnését. Hivatkozásaik megállapítási és marasztalási kereset előterjesztésére is lehetőséget adtak.

[12] Mindebből következett egyben a másodfokú bíróság álláspontja szerint, hogy – a megállapítás tárgyát jelentő jog vagy jogviszony hiányában – nem kellett vizsgálni az ügyben a megállapítási kereset előterjeszthetőségének további eljárásjogi feltételeit.

Felülvizsgálati kérelem, ellenkérelem

[13] A felperesek felülvizsgálati kérelmükben a jogerős ítélet hatályon kívül helyezését és elsődlegesen a keresetüknek helyt adó döntés meghozatalát, másodlagosan az ügyben eljáró elsőfokú bíróság utasítását kérték új eljárásra és új határozat hozatalára.

[14] Arra hivatkoztak, hogy a jogerős ítélet a Pp. 172. § (3) bekezdésébe, az rPtk. 321. § (1) bekezdésébe, 523. § (1) bekezdésébe, 525. § (1) bekezdés e) pontjába ütközően jogszabálysértő, egyben jogkérdésben tér el a Kúria Gfv.VII.30.212/2019/6. számú ítéletétől és a 4/2021. PJE határozatban foglaltaktól. Az alperesi felmondás ellentétes a Kúria BH2014.7.310, illetve a BH2017.10.347. számon megjelent döntéseivel.

[15] Előadták, hogy keresetük a támadott felmondás érvénytelenségének megállapítására irányult, mivel figyelembevehető szerződésszegésük és tartozásuk hiányában az I. rendű alperest nem illette meg a felmondás joga (a felmondás joga nem állt fenn), az ennek ellenére gyakorolt felmondás jogellenesnek minősült, a felek jogviszonyát nem szüntethette meg. Mindez egyben azt is jelenti, hogy a kereset – az adott jog, illetve jogviszony fennállásának, fenn nem állásának megállapításán keresztül – megfelelt a Pp. 172. § (3) bekezdésének. Hangsúlyozták, hogy keresetük a felmondás jogellenességének, a jogviszony fennállásának megállapítása iránt megengedhető a 4/2021. PJE határozat értelmében is. Az ügyben eljáró bíróságok a jogegységi határozattal szemben foglaltak állást: megfosztották a felpereseket az adott kereset előterjesztésének lehetőségétől és nem is vizsgálták a felmondás jogellenességét a Kúria irányutatása szerint.

[16] Az rPtk. 321. § (1) bekezdéséből levezették, hogy a felmondás itt írt joghatására tekintettel jogellenessége, avagy annak hiánya egyben a szerződés, illetve a jogviszony fennálltát vagy fenn nem állását is eredményezi, amiből következik, hogy keresetük a megjelölt tartalommal megfelelt a Pp. elvárásának.

[17] Kitértek arra is, hogy a kért megállapítás szükséges volt jogaik megóvására az alperesekkel szemben, annak elhárítására, hogy a II. rendű alperes ne érvényesíthesse követelését velük szemben, végső soron végrehajtás útján. A felperesek tartozásuk hiányában jogszerűen tagadták meg a további teljesítést [rPtk. 523. § (1) bekezdés], a kért megállapítás e joguk védelmét is szolgálja. A jogmegóvás szükségességét a BH2017.10.347. számú döntés is elismeri.

[18] Megjegyezték, hogy esetükben marasztalás nem volt kérhető: a kért megállapítás és a felmerült marasztalási igény eltérő jogi célt szolgált. A per tárgya egyedül a felmondás jogszerűségének megítélése volt, amelytől különböző kérdés az, van-e a felpereseknek túlfizetésükből eredően követelése az alperesekkel szemben. A felperesek jogi érdeke a kért megállapítással összefüggésben vagyonuk megóvása a jogellenes felmondásra alapított további követelésektől, amely nem azonos a már jogosulatlanul beszedett összeg visszakövetelésében támasztható igénnyel. Hangsúlyozták a Pp. 2. § (1) bekezdésében elismert rendelkezési jogukat.

[19] Állították, hogy a jogerős ítélet eltér a Kúria Gfv.VII.30.212/2019/6. számú ítéletétől és a 4/2021. PJE határozatától. A jogerős ítéletben írtakkal szemben a jogegységi határozat szerint továbbra is hivatkozható a Gfv.VII.30.212/2019/6. számú ítélet.

[20] Az alperesek felülvizsgálati ellenkérelme a jogerős ítélet hatályban fenntartására irányult. Egyetértettek a jogerős ítélet indokaival.

A Kúria döntése és annak jogi indokai

[21] A Kúria a jogerős ítéletet a Pp. 423. § (1) bekezdése alapján a felülvizsgálati kérelem keretei között vizsgálta, és azt a felülvizsgálati kérelemben megjelölt okból – az alábbiak szerint – jogszabálysértőnek találta.

[22] Megalapozottan hivatkoztak a felperesek a Pp. 172. § (3) bekezdésének jogszabálysértő értelmezésére, és emiatt egyben a Kúria közzétett határozataitól való meg nem engedett eltérésére a jogerős ítélet eredményeként.

[23] Az ügyben másodfokon eljáró bíróság jogi álláspontja szerint a Pp. megállapítási keresetre vonatkozó szabályának – pusztán a 172. § (3) bekezdés első tagmondatának jelenlétéből – az rPp. 123. §-ához képest szabályozási többlettartalom, ezáltal a megállapítási kereset előterjesztésével és megengedhetőségével szemben többletelvárás fogalmazható meg.

[24] Leszögezi a Kúria, hogy a Pp. 172. § (3) bekezdését az Alaptörvény 28. cikkében írt jogértelmezési segédszabály [3176/2013. (X. 9.) AB határozat] alapján az adott jogszabályi rendelkezés céljával és az Alaptörvénnyel összhangban, a bírósághoz fordulás jogának tényleges érvényesülésével kell értelmezni.

[25] A bírói úthoz való hozzáférés (bírósághoz fordulás) jogát az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdése biztosítja, amely alapján az állam kötelezettsége, hogy a jogok és kötelezettségek elbírálására bírói utat biztosítson, vagyis az érintettnek legyen lehetősége bírósághoz fordulni jogai és törvényes érdekei védelmére, a bíróság pedig legyen jogosult – és eljárása egyben alkalmas – az ügy érdemi elbírálására [3243/2018. (VII. 11.) AB határozat].

[26] Az Alkotmánybíróság 467/B/1997. AB határozatában – az rPp. 123. §-ának alkotmányellenességét a bírósághoz fordulás alapvető joga felől vizsgálva – kimondta már: az, hogy a jogosult milyen tartalmú, marasztalási, megállapítási vagy jogalakítási keresetet terjeszt elő, az érvényesítendő anyagi jogi igényének jellegétől függ. Ahol az anyagi jog szabályai szerint valamely jogviszonyból eredő szolgáltatás teljesítésének követelésére megnyílt a lehetőség (lejárat), ott önkéntes teljesítés hiányában a jogosult marasztalási keresetet terjeszthet elő [rPtk. 277. §, rPp. 122. § (1) bekezdés]. A különböző kereseti típusok között nem valamely előnyt nyújtó különbség van, hanem a törvényalkotó az anyagi jogi jogviszonyok sokféleségére tekintettel tesz lehetővé különböző kereseti tartalmakat: a marasztalási-megállapítási-jogalakítási hármas felosztás alapvetően az anyagi jogi jogviszonyok elképzelhető, tartalmi, jellegbeli különbségeinek felel meg. Kitér arra is a határozat, hogy indokolt lehet a keresettípusok közötti különbségtétel azonos jellegű jogviszonyok, vagy akár ugyanazon jogviszony esetében is: egy lejárt követelés teljesítése iránt előterjesztett marasztalási kereset szükségszerűen magában foglal egy megállapítási kérelmet is, hiszen a marasztalás feltétele a jogviszony fennállásának megállapítása. Ugyanezen követeléssel kapcsolatban, annak lejárt előtt, kizárólag a lejárt követelés érvényesítésére irányuló marasztalási kereset által magában foglalt megállapítási kereset indítható. Itt a két kereset közötti különbséget nem a jogviszonyok jellegének különbsége, hanem azok eltérő stádiuma indokolja. Ezért rendelkezik úgy az rPp. 123. § második mondata, hogy az egyes, külön szabállyal lehetővé tett megállapításokon kívül, megállapításra irányuló egyéb kereseti kérelemnek csak akkor van helye, ha a jogvédelem szükségessége mellett a felperes a jogviszony természeténél fogva vagy a kötelezettség lejártának hiányában vagy valamely más okból teljesítést nem követelhet.

[27] A korábban hatályban volt rPp. 123. §-ához képest – amely a megállapításra irányuló egyéb kereseti kérelemmel kapcsolatban úgy szólt, hogy csak akkor van helye, ha a kért megállapítás a felperes jogainak az alperessel szemben való megóvása végett szükséges, és a felperes a jogviszony természeténél fogva vagy a kötelezettség lejártának hiányában vagy valamely más okból teljesítést nem követelhet – a 2018. január 1-jével hatályba lépett Pp. 172. § (3) bekezdése a megállapítási kereset szabályát részben eltérő megfogalmazással ragadja meg: eszerint valamely jog vagy jogviszony fennállásának vagy fenn nem állásának megállapítása iránt akkor terjeszthető elő kereseti kérelem, ha a kért megállapítás a felperes jogainak az alperessel szemben való megóvása érdekében szükséges, és a jogviszony természeténél fogva vagy a kötelezettség lejártának hiányában vagy valamely más okból marasztalás nem kérhető.

[28] Annak ellenére azonban, hogy az rPp. 123. §-a szövegszerűen valóban nem tartalmazta, hogy az ott írtak szerint az ún. egyéb megállapítási kereset valamely jog vagy jogviszony fennállására, illetve fenn nem állására terjeszthető elő, mindez a megállapítási kereset természetéből fakadó sajátja, amelyet a bírói gyakorlat – az alábbiakban ismertetettek szerint – régóta így értelmez.

[29] A Kúria (korábban Legfelsőbb Bíróság) ítélezési gyakorlata során – az rPp. 123. §-ának értelmezésével – kimondta már, hogy a megállapítási keresetben a felperes valamely jog vagy jogviszony fennállásának vagy fenn nem állásának megállapítását kéri a bíróságtól: a pozitív megállapítási kereset a jog vagy jogviszony létezésének, a negatív megállapítási kereset a nem létezésének bíróság általi kimondására irányul, de az alperes tevőleges magatartását, teljesítését, vagy valamely tevékenységtől való tartózkodását nem igényli [Pfv.III.22.063/2007/4. számú határozat (BH2008.270.); az érvénytelenségi perekben

felmerülő egyes eljárásjogi kérdésekről 2/2010. (VI. 28.) PK vélemény 1. pontjához tartozó indokolás 2014. március 17-ig hatályban volt tartalma szerint; Pfv.IV.20.416/2012/6.].

[30] Mindebből következően annak normaszövegben megjelenő rögzítése a Pp. 172. § (3) bekezdése szerint, hogy megállapítási kereset valamely jog vagy jogviszony fennállásának vagy fenn nem állásának megállapítására irányul, nem hordozza a korábbi szabályozástól (rPp. 123. §) és gyakorlattól való eltérés szándékát. Ilyen a Pp.-hez fűzött indokolásból sem olvasható ki.

[31] A Pp. 172. § (3) bekezdésében foglalt rendelkezésnek – a jogerős ítélet álláspontjától eltérően – nem tulajdonítható a vizsgált körben a korábbi rendelkezéstől eltérő szabályozási tartalom.

[32] Valamely szerződés felmondásának jogellenessége, avagy adott esetben érvénytelensége megállapítására irányuló kereset miként az rPp. hatálya alatt, úgy a Pp. szabályozási rendszerében is megengedett, ahogy az – többek között – a 4/2021. PJE határozat indokolásának IV/4. pontjából, valamint a 2/2022. PJE határozat indokolásának IV/4. pontjából is kitűnik.

[33] A megállapítási keresettől „elvárt” – valójában természetét tekintve elismert – tulajdonság, hogy valamely jog vagy jogviszony fennállásának, vagy fenn nem állásának megállapítását jelenti (a már ismertetett pozitív és negatív megállapítási keresetek közti különbségtétellel), nem a kereseti kérelem szövegszerű megfogalmazásával szemben támasztott és eltérést nem engedő kíváncsi, hanem a megállapítási kereset természetéből és rendeltetéséből következő sajátja. A megállapítási kereset célja – eredményessége esetén egyben joghatása –, hogy a bíróság ítéletével tisztázza valamely jogviszony (vagy jog) fennállásának vagy fenn nem állásának kérdését. Alkalmasnak tekinthető minderre a megállapítási kereset adott jognyilatkozat (így felmondás) perbeli megtámadásán keresztül is, figyelemmel az érintett jognyilatkozat joghatására [rPtk. 321. § (1) bekezdés, 319. § (2) bekezdés; 4/2021. PJE határozat indokolásának IV/3. pontja].

[34] Mindebből következően az ügyben másodfokon eljáró bíróság az Alaptörvény 28. cikkében írt jogértelmezés indokolatlan félretételével téves tartalmat tulajdonított a Pp. 172. § (3) bekezdésének: nem vette figyelembe sem a Pp. megalkotására irányuló javaslat indokolását, és azon keresztül azt, hogy a korábbi szabályozói környezettől (rPp. 123. §) és az azzal kapcsolatban kialakult gyakorlattól való eltérés szándéka nem merült fel a Pp. megalkotásakor, és azt az alapvető és feltételezett alkotmányos elvárást sem tartotta szem előtt, hogy a jogszabály a józan észnek és a közjónak megfelelő, erkölcsös és gazdaságos célt szolgál. Ebből következően – téves jogi álláspontja miatt – mellőzte a törvényszék a megállapítási kereset eljárásjogi feltételeinek, a jogvédelem szükségességének és a teljesítés követelése kizártságának értékelését az ügyben.

[35] A Pp. 172. § (3) bekezdése egyebekben a megállapítási kereset előterjesztését – valamely jog vagy jogviszony fennállásának vagy fenn nem állásának megállapítása iránt – az rPp. 123. §-ával azonos tartalommal köti két konjunktív feltételhez: egyfelől ahhoz, hogy a kért megállapítás a felperes jogainak az alperessel szemben való megóvása érdekében szükséges legyen, másfelől pedig ahhoz a további feltételhez, hogy a jogviszony

természeténél fogva vagy a kötelezettség lejárta hiányában vagy valamely más okból marasztalás ne legyen kérhető. A megállapítási kereset két sajátos feltétele – a jogvédelem szükségessége és a teljesítés követelésének kizártsága – a hatályos Pp. és a korábban hatályban volt rPp. szabályozásában azonos követelményként jelenik meg, amelyet a Kúria korábban szintén több döntésében értelmezett már [Legfelsőbb Bíróság Gf.II.30.285/1983. (BH1985.239.), Pfv.III.22.063/2007/4. (BH2008.270), Kúria Pfv.IV.20.416/2012/6., Pfv.IV.21.291/2014/6., Pfv.V.21.967/2015/6., Pfv.V.22.341/2016/5., Pfv.V.20.386/2017/8.].

[36] Jelen ügyben a felperesek a felmondás jogszerűségének hiányát és ebből következő megállapítási keresetüket több, egymástól független ténybeli alapra alapították: állították egyfelől, hogy a felmondást megelőzően megfizették az I. rendű alperessel kötött kölcsönszerződésből eredő tartozásukat, illetve hogy elálltak a szerződéstől, továbbá hogy a kölcsönszerződés felmondásra vonatkozó kikötése tisztességtelen, ugyanakkor a felmondás rPtk.-ban meghatározott feltételei nem teljesültek, hivatkoztak továbbá arra is, hogy az I. rendű alperes jogosulti késedelme zárta ki a felperesek késedelmét és a felmondást megalapozó szerződésszegését.

[37] Amellett, hogy felmondás jogkövetkezményeinek kiküszöbölésére a már megindult végrehajtási per, illetve végrehajtás megszüntetési per teljeskörűen nem alkalmas [rPtk. 321. § (1) bekezdés, 319. § (2) bekezdés, 526. § (1) bekezdés; Gfv. VII.30.356/2016.], rámutat még a Kúria, hogy a végrehajtás megszüntetési perek Pp. 528. § (2) bekezdésében írt megváltozott szabályaiból kitűnően adósok a velük szemben már megindult végrehajtás keretében, illetve végrehajtás megszüntetési perben – a felperesek jelen ügyben előadott keresete szerint releváns körülmények közül – egyedül a végrehajtandó követelés (vagy egy része) megszűnésére hivatkozhatnak. A Pp. hatálya alatt a követelés érvényes létrejöttének hiányára hivatkozással, így a szerződéses feltétel tisztességtelenségen alapuló érvénytelensége miatt sincs helye a végrehajtási záradékkal ellátott okirattal és a vele egy tekintet alá eső okirattal elrendelt végrehajtás megszüntetésének (Gfv.VII.30.292/2021/4.).

[38] Mindebből következően az ügyben első- és másodfokon eljáró bíróságoknak a felperesek ismertetett hivatkozásainak mindegyikére kiterjedően kellett volna állást foglalniuk a megállapítási kereset konjunktív feltételeiről és a kereset megalapozottságáról.

[39] A kifejtettek értelmében a Kúria a jogerős ítéletet a Pp. 424. § (3) bekezdése alapján az elsőfokú ítéletre kiterjedően hatályon kívül helyezte, és az ügyben első fokon eljáró bíróságot új eljárásra és új határozat hozatalára utasította.

[40] A megismételt eljárásban az előzőek figyelembevételével kell elbírálnia a bíróságnak a felperesek keresetét.

Záró rész

[41] A Kúria a felülvizsgálati eljárásban a felek oldalán jogi képviselőjükkel felmerült – a kifejtett tevékenység mérlegelésével a felperesek esetében áfa nélkül, az alperes tekintetében áfa felszámításával meghatározott – ügyvédi munkadíjból [32/2003. (VIII. 22.) 3. § (5) és (6)

bekezdés, 4/A. §], valamint a felperesek esetében az általuk megfizetett 70.000 forint felülvizsgálati eljárási illetékből álló költség összegét a Pp. 424. § (4) bekezdése szerint csak megállapította, viseléséről a megismételt eljárásban kell döntenie a bíróságnak.

[42] A Kúria a felülvizsgálati kérelmet tárgyaláson bírálta el.

Budapest, 2022. május 31.

Dr. Farkas Attila s.k. a tanács elnöke, Dr. Gáspár Mónika s.k. előadó bíró, Dr. Simonné dr. Gombos Katalin s.k. bíró